

Jelena S. Budimirović Milićević¹

Univerzitet u Beogradu

Filološki fakultet

Katedra za opštu lingvistiku

KORIŠĆENJE ELEKTRONSKIH IZVORA U NASTAVI STRANOG JEZIKA NA PRIMERU SLOVENAČKOG PORTALA FRAN

Cilj rada jeste da prikaže slovenački portal Fran i predstavi njegovu upotrebu u nastavi slovenačkog kao stranog jezika, što može poslužiti kao primer dobre prakse u vezi sa predavanjem srpskog kao stranog jezika. Portal Fran objedinjuje sve značajne izvore vezane za slovenački jezik – rečnike, pravopise, korpuse, terminološke baze, jezička savetovališta i sl. Ovaj onlajn portal je besplatan i potpuno otvoren, a svi dostupni izvori pretražuju se pomoću jedinstvenog polja za pretragu. Izradio ga je Institut za slovenački jezik Fran Ramovš. Korisnici imaju i mogućnost interakcije sa Franom u formi postavljanja jezičkih pitanja, predlaganja novih reči, rasprave itd. Portal Fran se na brojne načine aktivno koristi u nastavi slovenačkog kao stranog jezika – nastavnici i studenti mogu proveriti značenje i gramatičke osobine određene reči, mogu koristiti korpus slovenačkog jezika, upoznavati se sa pravopisnim pravilima, proučavati etimologiju i dijalekte te postavljati pitanja u jezičkim savetovalištim, na koja odgovaraju stručnjaci sa Instituta za slovenački jezik. I za srpski jezik postoje onlajn izvori, iza kojih uglavnom stoje entuzijastični stručnjaci, a retko institucije. I ovi materijali koriste se u nastavi srpskog kao stranog jezika, ali ono što nedostaje je sistematična objedinjenost ovih izvora na jednom mestu, iza kog bi stajala zvanična institucija i tim stručnjaka.

Ključne reči: portal Fran, onlajn izvori, slovenački kao strani jezik, srpski kao strani jezik, nastava, jezička politika.

1. Opšte informacije o Franu

Fran je jezički portal Instituta za slovenački jezik Fran Ramovš, koji postoji i radi u okviru naučno-istraživačkog centra Slovenačke akademije nauka i umetnosti. Portal je objavljen 14. oktobra 2014. godine na adresi www.fran.si

¹ jelena.budimirovic@fil.bg.ac.rs

i na njemu su dostupni svi osnovni jezički priručnici za slovenački jezik. Portal je osmislio njegov urednik Kozma Ahačič, a nastao je uz pomoć šestočlanog uredničkog odbora. Sajt je izradilo preduzeće Amebis d.o.o., a dizajniralo ga je preduzeće Hruška d.o.o. (Ahačič i dr. 2015: 57–58). Kada je nastao, portal je sadržao 515.183 rečničkih odrednica (*ibidem*: 62).

Fran je besplatan i prilagođen je širokoj grupi korisnika. Kako je navedeno na samom portalu (<https://fran.si/o-portal>), na njemu su objavljeni rečnici koji su nastali ili su u procesu nastajanja u okviru Instituta za slovenački jezik, kao i rečnici koji su u okviru rada na tom institutu dobili digitalni oblik.

Priručnike možemo pretraživati istovremeno, a možemo i izabrati jedan priručnik i tražiti samo po njemu. Dizajn portala je pregledan i intuitivan – odlikuju ga pre svega pretraživač prilagođen korisnicima i jednostavna navigacija. Ideja je da portal Fran bude pristupačan i koristan širokoj grupi korisnika, te tako jednostavna pretraga prikazuje najpre sadržaje koje opšti korisnici najčešće traže (podaci o tome šta neka reč znači i koja je njena normativna vrednost), dok je zahtevnijim korisnicima na raspolaganju napredna pretraga, koja nudi dodatne sadržaje i mogućnost prilagođenog prikaza (Ledinek i dr. 2015: 5).

Trenutna verzija portala je 9.1, a objavljena je 4. oktobra 2022. godine. Portal tako trenutno sadrži 709.117 rečničkih odrednica, 41 rečnik, dva jezička savetovališta i 14 zbirki. Rečnici su podeljeni u pet grupa: opšti, etimološki, istorijski, terminološki, dijalektološki. U okviru dva savetovališta – opštem i terminološkom – korisnici mogu jezičkim stručnjacima postavljati pitanja u vezi sa svojim jezičkim nedoumicama, a mogu čitati i odgovore na ranije postavljena pitanja. Ovo je samo jedan od aspekata interaktivnosti portala Fran. U rubrici Zbirke objavljene su baze podataka koje korisnicima mogu biti interesantni, kao što su npr. zbirke Slovenačke gramatike i pravopisi ili Knjige Instituta za slovenački jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (Ledinek i dr. 2015: 12). Pored rečnikâ, korisnicima je omogućeno i pretraživanje po jezičkim korpusima slovenačkog jezika.

2. Nastanak Frana

Osnovni ciljevi pri osmišljavanju portala bili su jednostavni sistem navigacije i intuitivno grafičko predstavljanje podataka. Od samog nastanka portala na njemu je bilo moguće objavljivanje kako starijih rečnika, koji su nastajali (primarno) za štampana izdanja, kao i novijih rečnika, koji su bili osmišljeni za elektronsku objavu. Na početku izrade portala stanje izvora u Institutu bilo je prilično raznovrsno jer je većina njegovih rečnika nastajala u vreme kada elektronsko izdanje nije bilo planirano pre samog početka rada na rečniku, te u vreme kada su se standardi u oblasti elektronske leksikografije tek uspostavljali. Zato se na Institutu za slovenački jezik u godinama koje su prethodile objavljivanju Frana radilo na konvertovanju rečnika iz različitih formata (*doc*, *eva*) u format *xml* (Ledinek, Perdih 2012: 124).

Nakon konvertovanja u *xml*, baze su bile delimično neujednačeno označene, a elementi baza su obuhvatali veoma raznovrsne podatke, koje pak, zbog različitih finansijskih i vremenskih ograničenja, nije bilo moguće uskladiti. Zato je osnovni korak u pripremi portala bio određivanje elemenata koji će u okviru pretrage biti definisani kao odrednice i pododrednice, a zatim popisivanje elemenata koji će omogućiti naprednu pretragu. Ovo je bio zahtevan zadatak jer je trebalo pronaći zajedničke imenitelje koje su, pod različitim nazivima, sadržali međusobno veoma različiti rečnici (Ahačić i dr. 2015: 59).

Drugačija struktura baza je takođe razlog iz kog terminološki rečnici nisu integrisani u portal – naime, pretragom na Franu dobijamo pogotke iz terminoloških baza, ali ne i njihov sadržaj; klik na pogodak nas preusmerava na odvojen institutski portal pod nazivom *Terminologišće*, posebno osmišljen za potrebe stručnjaka svih struka koji se susreću s konkretnim teškoćama pri određivanju najadekvatnijeg termina za određeni koncept (Žagar Karer 2015: 24).

3. Sadržaj Frana

Na naslovnoj stranici Frana vidimo da je njegov sadržaj podeljen u sedam grupa, koje su opisane u nastavku.

3.1 Opšti rečnici

Ova grupa obuhvata rečnike koje korisnici najčešće pretražuju – to su jednojezični rečnici, dva rečnika novijih reči, dva pravopisna rečnika, rečnik sinonima, frazeološki rečnik i dr.

1. *Slovar slovenskega knjižnega jezika 2*
2. *eSSKJ – Slovar slovenskega knjižnega jezika*
3. *Sinonimni slovar slovenskega jezika*
4. *Slovenski pravopis*
5. *ePravopis – Slovenski pravopis*
6. *Sprotni slovar slovenskega jezika*
7. *Slovar slovenskih frazemov*
8. *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*
9. *Slovar pregovorov in sorodnih paremioloških izrazov*
10. *Slovar neglagolske vezljivosti*
11. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*
12. *Slovar novejšega besedja²*

² Prevod naslova na srpski jezik: 1. Rečnik slovenačkog književnog jezika 2; 2. eSSKJ – Rečnik slovenačkog književnog jezika; 3. Rečnik sinonima slovenačkog jezika; 4. Pravopis slovenačkog jezika; 5. ePravopis – Pravopis slovenačkog jezika; 6. Aktuelni rečnik slovenačkog jezika; 7. Rečnik slovenačkih frazema; 8. Rekcijski rečnik slovenačkih glagola; 9. Rečnik poslovice i srodnih

Slika 1. Naslovna stranica Frana

3.2 Etimološki rečnici

Iz grupe etimoloških rečnika trenutno su objavljena dva – najnovije, treće izdanje Slovenačkog etimološkog rečnika Marka Snoja i Novi etimološki slovar slovenskega jezika Metke Furlan.

1. *Slovenski etimološki slovar*
2. *NESSJ – Novi etimološki slovar slovenskega jezika*

3.3 Istorijski rečnici

U ovoj grupi objavljeni su dvojezični rečnici koji su nastali do kraja 19. veka, kao i jednojezični rečnici koji su nastali u ovom veku ali opisuju ranije periode u razvoju slovenačkog jezika.

1. *Maks Pleteršnik: Slovensko-nemški slovar*
2. *Slovar stare knjižne prekmurščine*
3. *Slovar Pohlinovega jezika*
4. *Matija Kastelec in Gregor Vorenc: Slovensko-latinski slovar*
5. *Slovar jezika Janeza Svetokriškega*
6. *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*

paremioloških izraza; 10. Rečnik neglagolske rekcije; 11. Rečnik slovenačkog književnog jezika; 12. Rečnik novije leksike.

3.4 Terminološki rečnici

Najbrojnija grupa rečnika na Franu sadrži 15 terminoloških rečnika koji sistematično opisuju terminologiju specijalizovanih stručnih oblasti. Terminološki rečnici mogu se pretraživati pomoću Frana, a celim odrednicama korisnik može pristupiti klikom na termin, koji ga preusmerava na specijalizovani portal Instituta za slovenački jezik pod nazivom Terminologišče. Kada pređe na ovaj portal, korisnik može birati da li želi da nastavi pretraživanje preko njega ili da se vrati na Fran.

1. *Terminološki slovar betonskih konstrukcij*
2. *Farmaceutski terminološki slovar*
3. *Pravni terminološki slovar*
4. *Terminološki slovar avtomatike*
5. *Urbanistični terminološki slovar*
6. *Terminološki slovar uporabne umetnosti*
7. *Tolkalni terminološki slovar*
8. *Botanični terminološki slovar*
9. *Slovenski smučarski slovar*
10. *Gledališki terminološki slovar*
11. *Čebelarski terminološki slovar*
12. *Geološki terminološki slovar*
13. *Gemološki terminološki slovar*
14. *Geografski terminološki slovar*
15. *Planinski terminološki slovar*³

3.5 Dijalektološki rečnici

Dijalektološki rečnici i lingvistički atlas predstavljaju jezičko blago različitih delova Slovenije. Oni nisu samo korisni za one koje interesuju dijalekti, već su od neprocenljivog značaja i za one koje zanimaju reči koje više nisu u upotrebi u književnom jeziku i koje danas imaju pre svega etnološki značaj (Ledinek i dr. 2015: 10).

1. *Slovenski lingvistični atlas*
2. *Slovenski lingvistični atlas 1*
3. *Slovenski lingvistični atlas 2*
4. *Črnovrški dialekt*
5. *Slovar govorov Zadrebke doline*

³ Prevod naslova na srpski jezik: 1. Terminološki rečnik betonskih konstrukcija; 2. Farmaceutski terminološki rečnik; 3. Pravni terminološki rečnik; 4. Terminološki rečnik automatike; 5. Urbanistički terminološki rečnik; 6. Terminološki rečnik primenjene umetnosti; 7. Udarачki terminološki rečnik; 8. Botanički terminološki rečnik; 9. Slovenački skijaški rečnik; 10. Pozorišni terminološki rečnik; 11. Pčelarski terminološki rečnik; 12. Geološki terminološki rečnik; 13. Gemološki terminološki rečnik; 14. Geografski terminološki rečnik; 15. Planinski terminološki rečnik.

6. *Slovar bovškega govora*
7. *Kostelski slovar*
8. *Slovar oblačilnega izrazja ziljskega govora v Kanalski dolini*

3.6 Savetovanje

Tematska grupa Savetovanje sadrži dva lingvistička savetovališta, unutar kojih korisnici postavljaju pitanja stručnjacima sa Instituta za slovenački jezik Fran Ramovš. Opšte savetovalište (*Jezikovno svetovanje*) namenjeno je najširem krugu korisnika i nudi rešenja za najrazličitije jezičke dileme, npr. pravopisne. Specijalizovano terminološko savetovalište (*Terminološko svetovanje*) primarno je namenjeno stručnjacima za različite oblasti – ovim putem stručnjaci i drugi korisnici mogu dobiti pomoć pri izboru najadekvatnijih termina za stručne pojmove.

Direktno sa Frana korisnik može pretraživati teme, odnosno pitanja u savetovalištim, a može i postaviti svoje pitanje. Međutim, odgovori se mogu pročitati tek nakon klika na naslov teme, koji korisnika preusmerava na posebnu stranicu za Jezičko savetovalište, odnosno za Terminološko savetovalište. Ove dve stranice su odvojene zbog specifičnosti terminoloških baza i savetodavne delatnosti.

3.7 Zbirke

Tematska grupa Zbirke sadrži linkove za neke baze podataka Instituta za slovenački jezik koje korisnicima mogu biti od pomoći, npr. zbirke *Slovenske slovnice in pravopisi*, *Knjige Inštituta za slovenski jezik* itd. Zbirke su sa Franom organski povezane, iako zbog svoje prirode nisu funkcionalno integrisane u portal.

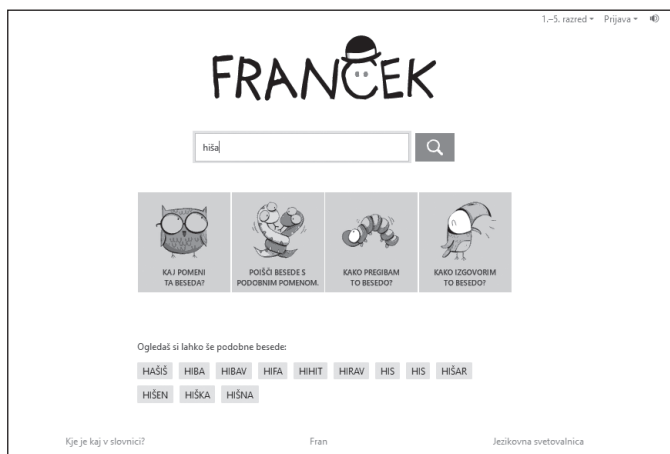
1. *Knjige Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*
2. *Javna razprava o novem slovenskem pravopisu*
3. *Korpus besedil slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja*
4. *ZRCola 2: vnašalni sistem in pisava*
5. *Slovenske slovnice in pravopisi*
6. *Pleteršnikova rokopisna zbirka zemljepisnih imen*
7. *Konzorcij slovenskega eksperimentalnega jezikoslovja*
8. *Pravopisne kategorije ePravopisa*
9. *Predlagajte nove slovenske ustreznice*
10. *Nova beseda*
11. *Besede slovenskega jezika*
12. *Besedišče*
13. *O'Beseda*
14. *Staro spletišče*⁴

⁴ Prevod naslova na srpski jezik: 1. Knjige Instituta za slovenački jezik Frana Ramovša ZRC SAZU; 2. Javna rasprava o novom pravopisu slovenačkog jezika; 3. Korpusi tekstova slovenačkih

4. Povezani portali i korpusi

4.1 Franček

Na Franu, u oknu za navigaciju (opisanom u poglavlju Pretraživanje), možemo naći i link za portal Franček, koji predstavlja verziju Frana za mlađe korisnike, odnosno za učenike osnovnih i srednjih škola. Postoje tri verzije portala za različite uzraste korisnika – za đake od prvog do petog i od šestog do devetog razreda, te za srednjoškolce. Franček je u grafičkom i u jezičkom smislu prilagođen svojoj ciljnoj grupi, a isto kao i Fran nudi odgovore na pitanja šta znači neka reč, kako se izgovara, kako se menja (deklinacije, konjugacije i sl.), koji su njeni sinonimi, u kojim frazemima se javlja, odakle potiče, kako se koristi u različitim dijalektima i još mnogo toga. Pored toga, na svakoj stranici Frančeka nalazi se link ka stranici *Kje je kaj v slovnici* (srp. gde je šta u gramatici), gde su objedinjene skraćene lekcije iz školskih gramatika čiji je autor urednik portala Kozma Ahačič. Najzad, na portalu se nalazi i Jezičko savetovalište za nastavnike, koji tu mogu naći savete i odgovore na pitanja u vezi sa nastavom slovenačkog jezika.

Slika 2. Pretraga reči „hiša” na portalu Franček

4.2 Korpusi

Pored Frančeka, u oknu za navigaciju se nakon svakog upita pojavljuju i linkovi za nekoliko korpusa slovenačkog jezika. Tokom pretrage na Franu, korisnik može u svakom trenutku kliknuti na link bilo kog korpusa, nakon čega

protestantskih pisaca 16. veka; 4. ZRCola2: Sistem unošenja i pismo; 5. Slovenačke gramatike i pravopisi; 6. Pleteršnikova rukopisna zbirka geografskih imena; 7. Konzorcijum slovenačke eksperimentalne lingvistike; 8. Pravopisne kategorije ePravopisa; 9. Predlažite nove slovenačke ekvivalente; 10. Nova reč; 11. Reči slovenačkog jezika; 12. Leksički fond; 13. O'Reč; 14. Stari sajt.

će se na posebnoj stranici prikazati sva pojavljivanja trenutno pretraživane reči ili izraza u datom korpusu. Najveći od njih je korpus *Gigafida 2.0*, koji sadrži više od 38.000 tekstova, odnosno preko milijardu reči. Drugi je korpus *Nova beseda*, koji je izradio Institut za slovenački jezik, pre svega za potrebe leksikografa, ali i za druge korisnike. Ovaj korpus sadrži oko 162 miliona reči iz 4.158 tekstova, od kojih je najveći broj iz dnevnih novina *Delo*. Posebno je interesantan *Korpus 16*, koji sadrži tekstove slovenačkih protestantskih pisaca iz 16. veka.

O aktuelnosti Frana naročito svedoči deo portala pod nazivom *Fran, različica covid-19* – tu su sakupljene najvažnije odrednice povezane sa epidemijom bolesti *Covid-19*, kao i saveti iz savetovališta koji su u vezi sa ovom temom. Pored nove leksike i pravopisno-terminoloških napomena, ovaj deo portala sadrži i tematski zaokružen pregled istorije i etimologije leksike povezane sa epidemijama, kao i izraze povezane sa zaraznim bolestima iz slovenačkih dijalekata. Ovde, dakle, korisnik može pročitati koje su preporuke stručnjaka za pisanje i dekliniranje izraza kao što su *korona virus* i *covid-19*, da li je bolje upotrebiti pridev *pandemičen* ili *pandemski*, koji je najbolji prevod engleskog termina *social distancing* i slično.

5. Korišćenje Frana

5.1 Registracija

Iako se Fran može koristiti i bez registracije, ova opcija korisniku olakšava rad obezbeđujući mu neke pogodnosti. Pre svega, registrovani korisnik se može na Fran prijaviti sa bilo kog uređaja, a portal će prepoznati i primeniti njegova lična podešavanja – na primer preferirani način prikazivanja rezultata pretrage, nastavak rada s poslednjim podešavanjima u naprednoj pretrazi i slično. Pored toga, registrovani korisnik može na portalu predlagati nove reči za koje smatra da ih treba uneti u neki od rečnika, kao i slovenačke sinonime za reči preuzete iz drugih jezika. Za registraciju je potrebno uneti elektronsku adresu i lozinku, a može se uneti i nadimak (Ledinek i dr. 2015: 39).

5.2 Pretraživanje

Fran se pretražuje pomoću jedinstvenog polja za pretragu za ceo portal, što znači da pomoću jednog upita istovremeno pretražujemo sve rečnike i priručnike koji su objavljeni na sajtu i na povezanim portalima. Rezultati pretrage organizovani su tako da se najpre pojavljuju rezultati iz priručnika koji su zanimljivi najširem krugu korisnika, kao što su Rečnik slovenačkog književnog jezika i Slovenački pravopis, a posle njih se izlistavaju odrednice iz specijalizovanih rečnika i priručnika.

Kada korisnik ukuca reč i pokrene pretragu, sa desne strane se pojavljuje tzv. okno za navigaciju, u kome su ispisani svi rečnici koji postoje na Franu, oba savetovališta, kao i drugi povezani portali (npr. Franček) i korpusi slovenačkog jezika. Na taj način korisnik se motiviše da pregleda istorijsku upotrebu lekseme, njeno korišćenje u različitim dijalektima ili stručnim oblastima (Ahačič 2015: 61).

Search results for "hiša" on Fran:

Zadetki iskanja

hiša -e-z (f)

1. **stavba, namenjena zlasti za bivanje ljudi:** hiša stoji na samem, ob cesti; graditi, obnovljati, zidati hišo; gaz je vodila od hiše do hiše; ustavi se pred domačo hišo; kamnita, lesena hiša; kmečka, meščanska hiša, nadstropna, pritična hiša, nova, velika hiša; hiša z balkonom; lastnik hiše / stanovanjska hiša / atrijska hiša *pritična, navadno enodružinska, z ograjenim dvoriščem*; enodružinska ali enostanovanjska hiša, montažna hiša, pasivna hiša *pri kateri se zaradi izkoriščanja naravnih virov energije ter posebnega načina gradnje za ogrevanje in hlajenje porabi zelo malo dodatne energije*; počitniška hiša; vogalna, vrstna hiša / pogreb bo izpred hiše žalosti v osmrticah *v kateri je umrl živel* / garažna ali parkirna hiša *večja stavba za parkiranje motornih vozil*; mestna hiša *odež mestne uprave*; knjž: hiša božja *cerkev*; vznes. hiša pravice *sodišče* / ekspir. vsa hiša se je zbrala *vsi prebivalci hiše*

• ahit. alpska hiša; panonska hiša

2. **družinska skupnost, družina:** to hišo že dolgo poznam; sosedova hiša je zelo gostoljubna; ekspir. vedeli so, da je hiša partizanska *da podpisane parizane, sodeluje z njimi* / pri hiši je pet otrok; pri tej hiši sta le dva za delo / sina je spodil od hiše *od doma* / z oslabljenim pomenom: kruh smo imeli pri hiši *samo ob največjih praznikih*; ekspir. daj mu že, kar hoče, da bo mir pri hiši

// s prilaskom **skupina ljudi, ki jih vežejo sorodstvene vezi**; rodbina: to je že od nekdaj bogata, premožna hiša; izhaja iz meščanske, plemiške hiše; cesarska, kraljevska hiša; biš. iz hiše Davidove

3. **publ.** s prilaskom **podjetje ali ustanova, zlasti trgovska, kulturna:** avtomobilska hiša Fiat, časopisna, založniška hiša;

Vse na Franu: 79 (1810)

Slovarji

SSKJP	1	534
eSSKJ	0	9
Sinonimi	1	39
Pravopis	2	127
ePravopis	0	26
Sprotni	0	3
Frazeološki	2	97
Vežljivostni	0	14
Etimološki	1	67
Zgodovinski	7	114
Tematski	5	76

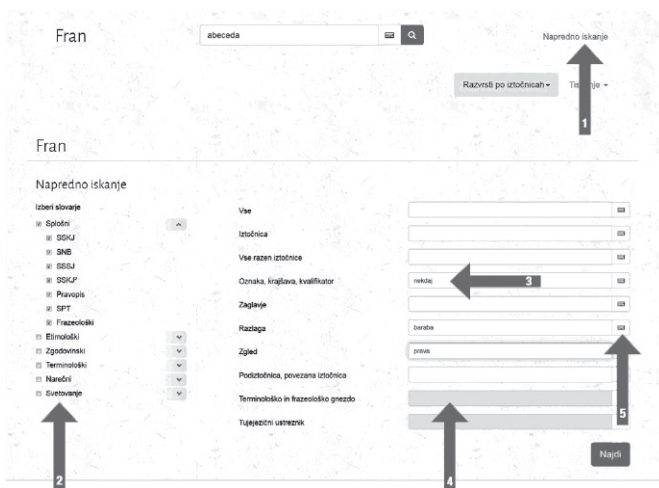
Slika 3. Pretraga reči „hiša” na Franu

Okno za navigaciju služi za brzo prelaženje na određeni rečnik, u neko od savetovališta, korpusa, povezanih portala itd. Naime, klikom na ime izvora odmah se pokazuje strana s pretraživanim pojmom u odabranom priručniku. Kada korisnik pređe u određeni izvor, pri daljem radu može birati da li će pretragu nastaviti u okviru tog priručnika ili će se jednim klikom vratiti na Fran, gde će ponovo pretraživati sve raspoložive izvore.

Na Franu se može pretraživati i grupa reči, s tim što ona mora biti napisana pod navodnicima. Dakle, ako tražimo sintagmu *morski ježek*, moramo je zapisati na sledeći način: „*morski ježe*”. Pri pretrazi je moguće koristiti i pomoćne znakove – znak ? zamenjuje bilo koje slovo, dok znak * zamenjuje bilo koje slovo ili grupu slova. Dakle, ako u polje za pretragu ukucamo upit *f?m?*, biće izlistane sve reči od pet slova koje na prvom mestu imaju slovo f, a na četvrtom slovo m: *farma, firma, flame, forma* itd. Ako pak korisnik zada upit *test**, biće ispisane sve reči koje počinju sa *test-*, dakle *test, testament, testen, testenina, testirati, tester* itd.

Kada korisnik dobije listu pogodaka, u najvećem broju rečnika može jednostavnim postavljanjem kursora miša na deo odrednice dobiti informaciju o tome koji deo odrednice je u pitanju i šta znači skraćenica – recimo rod imenice, objašnjenje, primer, sinonim i sl.

Osim jednostavne pretrage, korisnicima je na raspolaganju i napredna pretraga, kojoj pristupamo klikom na link označen strelicom broj 1. Na levoj strani prozora korisnik može izabrati izvor ili grupu izvora po kojima želi da izvrši pretragu (2). Moguće je izabrati jedan priručnik, proizvoljnu grupu priručnika iz iste tematske grupe ili iz više različitih tematskih grupa. Na desnoj strani izlistano je 10 kriterijuma po kojima korisnik može suziti pretragu. Tako na primer možemo u polje *Iztočnica* (srp. odrednica) ukucati reč *dan*, a u polje *Vse razen iztočnice* (srp. Sve osim odrednice) reč *noč*, odnosno *noč** – na ovakav upit ispisuju se sve odrednice *dan* u čijim se objašnjenjima i primerima javlja reč *noč*. Takođe, korisnik može u četvrto polje ukucati oznaku, skraćenicu ili kvalifikator koji ga interesuje (3), npr. *nekdaj* (na ovakav upit dobijamo istorizme).

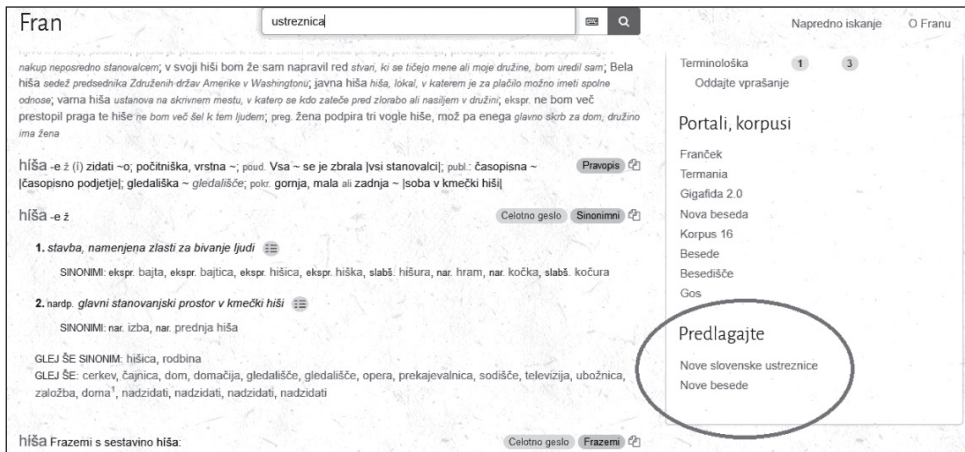
Slika 4. Napredna pretraga na Franu

Kao što je već rečeno, ne sadrže svi priručnici iste elemente, odnosno kvalifikatore, pa se zato pri odabiru izvora po kojima korisnik želi da pretražuje automatski ukida mogućnost pretrage po onim strukturnim delovima koji nisu na raspolaganju u svim izvorima – takvi elementi su obojeni sivom bojom (4). Za precizniju pretragu pomoću posebnih znakova korisniku je dostupna posebna tastatura (5), koja sadrži 244 znaka (*ibidem*: 22). Ukoliko želimo da pretražujemo interpunkcijske znakove, kao što je na primer tačka, potrebno je da se u naprednoj pretrazi štiklira opcija *Omogoči iskanje posebnih znakov* (srp. Omogući pretragu posebnih znakova). Ukoliko se nakon toga u polje *Vse razen iztočnice* ukuca niz „mat.“, dobićemo samo opise u kojima je sadržan niz *mat.*, a ne i pogotke sa nizom *mat* bez tačke.

5.3 Interaktivnost portala

Jedna od velikih prednosti Frana jeste njegova interaktivnost, koja korisnicima omogućava da komuniciraju sa jezičkim stručnjacima koji rade na Franu, da saznaju više, ali i da unaprede portal. Naime, ako u nekoj odrednici korisnik primeti grešku, on može kliknuti na tu odrednicu, nakon čega će u dnu ekrana dobiti opciju *Predlagajte popravku ali dopolnitev sestavka*, preko koje može predložiti ispravku ili dopunu odrednice.

Pored toga, u dnu okna za navigaciju na raspolaganju je rubrika *Predlagajte*, u okviru koje su ponuđene dve opcije – korisnik može predložiti slovenački sinonim za reč stranog porekla ili pak potpuno novu reč slovenačkog jezika, koja još uvek nije zabeležena ni u jednom rečniku.

Slika 5. Predlaganje novih reči i sinonima

Klik na link *Nove slovenske ustreznice* otvara listu reči iz dvaju rečnika: *Sprotni slovar slovenskega jezika* i *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*. U njima se beleži nova leksika koja (još uvek) nije uneta u normativne rečnike i priručnike – te reči se, dakle, ne smatraju rečima standardnog slovenačkog jezika, ali se njihovo postojanje beleži u ovim rečnicima, i to pre svega na osnovu raspoloživih korpusa i predloga korisnika. U ovoj listi možemo naći reči kao što su *selfi*, *influencerka*, *podcast* i slično. Klik na bilo koju od njih otvara stranicu na kojoj su ispisani definicija reči i primeri iz korpusa. Ispod toga nalazi se spisak sinonima koje su predložili korisnici Frana. Svakom od predloga korisnik može dati pozitivan ili negativan glas, a ispod će pronaći opciju da i sam predloži novi sinonim, za koji će potom drugi korisnici glasati.

The screenshot shows the Fran dictionary interface. At the top, the search bar contains 'influencer'. The main content area displays the definition of 'influencer' as a social media role. Below the definition is a table of suggested words (Predlog prevoda) with columns for the word, number of likes, number of dislikes, user name, and date. A 'Predlagajte novo besedo!' button is visible at the bottom left of the table area.

Predlog prevoda	👍	👎	Uporabnik	Datum	
vplivnež	6	2	AnaGracija	22.1.2019	Prenesi v: ☒ Twitter
vplivalec	2	1	Vezheflav	25.3.2019	Prenesi v: ☒ Twitter
vplivač	2	1	Mejdun	20.2.2020	Prenesi v: ☒ Twitter
pospeševalec	0	1	Zvezdoslovec	19.9.2020	Prenesi v: ☒ Twitter
vzornik	1	1	jaka	11.7.2021	Prenesi v: ☒ Twitter

Slika 6. Reč „influencer“ na Franu

Klikom na opciju *Nove besede* korisnik dobija mogućnost da predloži novu reč koju rečnici još uvek nisu zabeležili. Novu reč korisnik može predložiti na još jedan način – ukoliko u polju za pretragu otkuca reč koja ne postoji ni u jednom rečniku, pojaviće se dugme *Predlagajte novo besedo*.

U poglavlju *Zbirke* korisnik može, između ostalog, pristupiti stranici *Pravopis 8.0*, na kojoj se odvija javna rasprava o novom pravopisu slovenačkog jezika, koji je u izradi. Na ovom delu portala se postepeno objavljuju predlozi poglavlja novog pravopisa, a korisnik može na svaku tačku pravopisa priložiti svoj komentar, mišljenje ili predlog. Cilj je da se laičkoj i stručnoj javnosti omogući aktivno praćenje procesa pripreme novih pravopisnih pravila.

Ovakav način komunikacije sa korisnicima pokazuje da postoji aktivna jezička politika koja se na konstruktivan način bavi aktuelnim pitanjima slovenačkog jezika, koju vode jezički stručnjaci, ali u kojoj može učestvovati najširi krug govornika.

6. Fran u nastavi slovenačkog kao stranog jezika

Portal Fran se na brojne načine aktivno koristi u nastavi slovenačkog kao stranog jezika. Najpre, zajedno sa učenicima, odnosno studentima nastavnici mogu

proveriti značenje određene lekseme, njen akcenat, te tip deklinacije, odnosno konjugacije. Uz pomoć korpusa, studenti mogu pregledati relevantne primere upotrebe određene reči. Predavači mogu uputiti studente da se na Franu upoznaju sa pravopisnim rešenjima i problemima u slovenačkom jeziku, kao i sa drugim aktuelnim jezičkim pitanjima. Studenti mogu i sami postaviti pitanje jezičkim stručnjacima sa Instituta za slovenački jezik. Takođe, studenti sa naprednijih nivoa mogu se bliže upoznati sa etimologijom i dijalektima slovenačkog jezika.

Pored toga, u nastavi slovenačkog kao stranog jezika veoma je koristan i portal Franček. S obzirom na to da je prilagođen maternjim govornicima školskog uzrasta (jednostavnija leksika, skraćene lekcije iz školskih gramatika, pregledne tabele s deklinacijama i konjugacijama, slikovitiji izgled portala, ilustracije itd.), on je veoma koristan pri usvajanju slovenačkog jezika na osnovnom nivou. Najzad, na portalu Franček se nalazi i Jezičko savetovalište za nastavnike, koji tu mogu naći savete i odgovore na pitanja u vezi sa nastavom iz slovenačkog jezika.

7. Onlajn izvori za srpski jezik

I za srpski jezik postoje onlajn izvori koji se mogu koristiti u nastavi srpskog jezika kao stranog. Sledi kratak pregled ovih sajtova, dat na osnovu rada Slobodana Novokmeta (Novokmet 2020).

7.1 Onlajn leksikografija

Elektronski rečnik srpskog jezika – nalazi se na portalu www.srpskijezik.com, a sastoji se od 18 tomova Rečnika srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika SANU, dopunjenih odrednicama iz Rečnika srpskoga jezika Matice srpske. Na ovom portalu mogu se pretraživati i Srpski rječnik Vuka Karadžića, Pravopisni rečnik, Medicinski rečnik i dr.

Vikirečnik nalazi se na adresi <http://sr.wiktionary.org/wiki>, a funkcioniše po principu otvorene baze koju uređuju sami korisnici. Glavna građa ovog rečnika jeste Rečnik sinonima Pavla Čosića.

Rečnik Vokabular dostupan je na adresi www.vokabular.org, koji je pre svega koristan za pretraživanje stranih reči i izraza.

Platforma Raskovnik (<http://raskovnik.org/>) jeste baza koja najviše liči na slovenački Fran, pre svega zbog toga što predstavlja jedan od projekata Instituta za srpski jezik SANU. Međutim, za razliku od Frana, gde su pretraživi različiti tipovi rečnika, na Raskovniku se trenutno nalazi svega pet istorijskih i dijalektoloških rečnika.

7.2 Onlajn pravopis

Kako se piše? – Sadržaj važećeg Pravopisa srpskoga jezika Matice srpske korisnici mogu pretraživati na sajtu *Kako se piše* na adresi <https://kakosepise.com/>. U jedinstveno polje za pretragu korisnik može ukucati određenu reč ili konstrukciju, čak i pogrešno napisanu, te na taj način proveriti kako je treba pisati prema pravopisnim pravilima.

7.3 Sajтови, portali, blogovi

Zainteresovani za jezička pitanja često će odgovore na nedoumice potražiti u različitim grupama na društvenim mrežama, kao što je Naš jezik, te na različitim sajtovima koje vode jezički stručnjaci. Ovde ćemo navesti nekoliko.

Jezikofil (<https://jezikofil.rs/>) – kako je navedeno i na samom sajtu, Jezikofil se bavi gramatikom, pravopisom, normom, leksikologijom, sintaksom i stilistikom srpskog jezika. Objavljaju se tekstovi renomiranih lingvista o aktuelnim jezičkim temama.

Srpski jezički atelje (<http://www.srpskijeziickiatelje.com/>) – piše o srpskoj gramatici, pravopisu, semantici i korisnicima pruža pouzdane informacije o jezičkim pojavama.

Opismeni se (www.opismenise.com) – bavi se pravopisnim i gramatičkim problemima u srpskom jeziku, kao i popularizacijom srpske književnosti.

Kao što se može zaključiti iz navedenog, i za srpski jezik postoje onlajn izvori koje uređuju relevantni stručnjaci za oblast srbistike. Kao i u slučaju Frana, i ovi izvori se koriste u nastavi srpskog kao stranog jezika. Međutim, ono što nedostaje je njihova objedinjenost na jednom mestu, iza kog bi stajala zvanična institucija.

8. Zaključak

Fran je besplatan i potpuno otvoren portal na kome su dostupni svi najvažniji izvori u vezi sa slovenačkim jezikom. Na njemu su objavljeni rečnici koji su nastali u okviru Instituta za slovenački jezik, kao i rečnici i drugi priručnici koji su u okviru rada na tom institutu dobili digitalni oblik. Izvori su na naslovnoj stranici podeljeni u sedam grupa: opšti, etimološki, istorijski, terminološki i dijalektološki rečnici, savetovališta i zbirke. Svi ovi izvori pretražuju se preko jednog polja za pretragu. Preko Frana korisnik može pristupiti i korpusima za slovenački jezik, kao i portalu Franček, koji predstavlja verziju Frana za učenike osnovnih i srednjih škola. Na Franu se nalaze i saveti o aktuelnim jezičkim pitanjima, kao što je na primer pisanje i izgovaranje leksike povezane sa pandemijom bolesti *Covid-19*. Pored književnog jezika, na portalu se puno pažnje poklanja i negovanju slovenačkih dijalekata. Interaktivnost Frana omogućava korisnicima da postavljaju

jezička pitanja, predlažu nove reči, učestvuju u raspravama itd. Sve ovo pokazuje da Institut za slovenački jezik preko portala Fran vodi aktivnu jezičku politiku na konstruktivan i demokratski način, što može poslužiti kao inspiracija za stvaranje sličnog portala na našim prostorima.

Portal Fran se na brojne načine aktivno koristi u nastavi slovenačkog kao stranog jezika – nastavnici i studenti mogu proveriti značenje i gramatičke osobine određene reči, mogu koristiti korpus slovenačkog jezika, upoznavati se sa pravopisnim pravilima i čitati o različitim jezičkim nedoumicama, mogu proučavati etimologiju i dijalekte te postavljati pitanja u jezičkim savetovalištim, na koja odgovaraju stručnjaci sa Instituta za slovenački jezik. Najzad, u nastavi slovenačkog kao stranog jezika koristi se i portal Franček, koji je prilagođen maternjim govornicima školskog uzrasta, što ga čini razumljivijim i za nematernalne govornike.

Iako i za srpski jezik postoje onlajn izvori, ono što nedostaje je njihova sistematična objedinjenost na jednom mestu, iza kog bi stajala zvanična institucija i stručni tim koji se jezičkom politikom bave na najvišem nivou. Ovakva alatka bila bi od neprocenjive vrednosti u nastavi srpskog kao stranog jezika.

Literatura

- Ahačič et al. (2015). Portal Fran – Nastanek in trenutno stanje. U: M. Smolej (ur.), *Obdobja 34. Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis (I. deo)*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, 57–66.
- Dobrovoljc, Bizjak Končar et al. (2015). Pravopisno slovaropisje na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, *Slavia Centralis VIII/1*, 34–50.
- Ledinek, Perdih et al. (2012). Izdelava XML-shem za slovarske projekte na primeru nastajajočih tipološko raznovrstnih slovarjev. U: T. Erjavec, J. Žganec Gros (ur.), *Zbornik Osme konference Jezikovne tehnologije*, Ljubljana: Institut Jožef Stefan, 123–128.
- Ledinek et al. (2015). *Fran. Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU: Vodnik, različica 1.0*. Elektronska knjiga. Zbirka Fran. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.
- Novokmet, S. (2020). Kako nam internet može pomoći u nastavi srpskog jezika i književnosti? *Književnost i jezik, LXVII/1*, 119–128.
- Žagar Karer, M. (2015). Terminologišče – kraj, kjer terminolog išče. *Slavia Centralis VIII/1*, 22–33.

Jelena Budimirović Miličević

**USE OF ELECTRONIC SOURCES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING
ON THE EXAMPLE OF THE SLOVENIAN FRAN PORTAL**

Summary

Fran Portal brings together all significant sources related to the Slovenian language – dictionaries, orthography, corpora, terminological databases, language counselling centres, etc. This online portal is free and completely open, and all available sources are searchable using a single search box. It was created by the Fran Ramovš Institute for the Slovenian Language. In addition to the standard language, a lot of attention is given to the cultivation of Slovenian dialects in Fran. The Fran portal is actively used in numerous ways in the teaching of Slovenian as a foreign language – teachers and students can examine the meaning and grammatical properties of a certain word, they can use the corpus of the Slovenian language, learn spelling rules, study etymology and dialects, and ask questions in language counselling centres, which are answered by experts from the Institute of the Slovenian Language. There are also online sources for the Serbian language, which are mostly the work result of enthusiastic experts, and rarely of institutions. What is missing is the systematic unification of these sources in one place, behind which would stand an official institution and an expert team dealing with language policy at the highest level.

Keywords: Fran portal, online sources, Slovenian as a foreign language, Serbian as a foreign language, teaching, language policy.